

Resultaten onderzoeksproject 'Plaatsing AZC in Rotterdam Beverwaard vanuit het bewonersperspectief'



UiO : University of Oslo

POLKOM
Centre for the Study of Political Communication

Iris Beau Segers

Promovenda aan de Afdeling Media en Communicatie, Universiteit van Oslo

Dit onderzoek kon alleen worden uitgevoerd dankzij de hartelijkheid en openheid van alle deelnemers, en ik wil hen bij deze nogmaals ontzettend bedanken voor hun bijdrage.

1. Doelstelling van het onderzoek

Dit onderzoeksproject heeft als doel om de huidige immigratiediscussie in Nederland beter te begrijpen, en richt zich daarbij op protestgroepen rondom de plaatsing van asielzoekerscentra (AZCs). Het onderzoek richt zich specifiek op de wijk Beverwaard in Rotterdam, en kijkt naar de beeldvorming van het AZC en de wijk Beverwaard in (sociale) media, maar *voornamelijk* naar hoe lokale bewoners de besluitvorming rond en plaatsing van een AZC in hun wijk hebben ervaren. Dit onderzoeksproject is opgezet en uitgevoerd door Iris Beau Segers, als onderdeel van haar promotieonderzoek aan de afdeling Media en Communicatie, Universiteit van Oslo.

Dit rapport vat de voorlopige resultaten van het onderzoek samen voor alle personen die hebben deelgenomen aan dit project, de bewoners van de Beverwaard, de Gebiedscommissie IJsselmonde, en de Gemeente Rotterdam. Dit rapport richt zich specifiek op bevindingen uit 28 interviews die zijn afgenomen in de periode september tot november 2017. Het bredere project omvat ook de verzameling en analyse van Nederlandse media en sociale media omtrent de AZC-discussie in de Beverwaard. De uiteindelijke resultaten zullen worden gepubliceerd als Engelstalig proefschrift, verwacht in oktober 2019. Daarnaast kunnen delen van de resultaten gepubliceerd worden op congressen en in wetenschappelijke tijdschriften, zoals alle deelnemers hebben vernomen voor aanvang van hun medewerking aan het onderzoek. Alle informatie die door deelnemers is verstrekt zal worden geanonimiseerd en vertaald in uiteindelijke publicaties.

Het algehele doel van dit promotieonderzoek is om te begrijpen hoe de komst van het AZC wordt geïnterpreteerd en besproken door inwoners van de Beverwaard, gebaseerd op de analyse van

interviewdata, sociale mediadata en mediabeeldvorming van de wijk. Het specifieke doel van dit rapport is om de bredere thema's die uit de interviews voorkwamen kort samen te vatten, en deze terug te koppelen naar alle deelnemers. Daarnaast zijn er drie algemene adviezen opgesteld aan de hand van deze thema's, die zich richten op communicatie tussen de Gemeente en haar inwoners.

2. Theoretisch kader

Het theoretische kader waarop dit rapport is gebaseerd bestaat voornamelijk uit literatuur die zich richt op de waarde van persoonlijke *verhalen* in het kader van wereldbeeldvorming en politieke opinievorming (zogenaamde '*deep stories*'), en literatuur over de betrokkenheid van burgers in politieke processen.

Ten eerste is dit rapport gebaseerd op een sociologische tak van onderzoek die zich richt op de wederzijdse invloed van persoonlijke verhalen en de materiele leefomgeving (Cramer, 2016; Hancox, 2017; Russel Hochschild, 2016; Reinders, 2015). De betekenis van de Beverwaard als specifieke plaats, bestaande uit een wisselwerking tussen materiele realiteit en persoonlijke verhalen en ervaringen, staat hierbij centraal. Kort gezegd wordt de Beverwaard in het kader van dit onderzoek niet alleen gezien als een neutrale 'setting' waarin een reeks gebeurtenissen plaatsvinden, maar als een belangrijke factor in de persoonlijke ervaringen en verhalen van bewoners (Reinders, 2015). Daarnaast is de leefomgeving waar mensen zich dagelijks in bewegen sterk verbonden met individuele en collectieve identiteit, en de verstoring hiervan door materiele of sociale veranderingen kan gevoelens van vervreemding met zich mee brengen (Reinders, 2015). Hierop gebaseerd is de verwachting dat de persoonlijke identiteit die mensen ervaren ook deels een collectieve 'Beverwaardse identiteit' is en dat beide een rol spelen in hoe mensen de komst van het AZC ervaren.

Daarnaast wordt in het kader van dit onderzoek gebruik gemaakt van theorieën die zich richten op betrokkenheid van burgers in politieke processen. Wereldwijd streven overheidsinstanties steeds meer naar besluitvormingsprocessen waar burgers in betrokken worden, bijvoorbeeld door hen te consulteren of zelfs een deel van de besluitvorming aan civiele organisaties te overhandigen. Hoewel de retoriek hierachter vaak erg inclusief is, blijkt in werkelijkheid dat burgers een minimale, of slechts symbolische rol spelen in veel van dit soort initiatieven, wat leidt tot frustratie (Stewart & Lithgow, 2015). Daarnaast schuilt er sterke normativiteit in initiatieven die burgers betrekken bij politieke besluitvorming over hun leefomgeving. De nadrukkelijke focus op feiten en rationele besluitvorming (Davies, Selin, Gano & Guimaraes Pereira, 2011) laat weinig tot geen ruimte over voor persoonlijke

en emotionele ervaringen van het leven in een wijk, die een belangrijke rol spelen in het maken van beslissingen over de leefomgeving.

Al met al bieden deze twee theoretische kaders een basis voor de analyse van interviewdata, waarbij de focus specifiek ligt op de perspectieven en beleving van bewoners, in relatie tot de materiele omgeving en hun rol in de inrichting van hun leefomgeving.

3. Methodologie

Wijkprofiel: De Beverwaard

De Beverwaard is een 'bloemkoolwijk' met veel groen en water, grotendeels gebouwd in de periode 1978-1988 (Lub & de Leeuw, 2015). Het aantal inwoners bedraagt rond de 12.000, die zijn gehuisvest in een combinatie van voornamelijk sociale huurwoningen en een kleiner aantal koopwoningen (Lub & de Leeuw, 2015). De Beverwaard ligt ten oosten van de A16, en deze scheiding tussen de wijk en de stad geeft het een 'dorps' gevoel. Op sociaaleconomisch gebied is de Beverwaard een gemengde wijk: iets meer dan de helft van de bewoners leeft van een laag inkomen, een relatief iets kleinere groep verdient een middeninkomen, en de groep met een hoog inkomen is klein (Lub & de Leeuw, 2015). Meer dan de helft van de wijk bestaat uit bewoners met een migratiegeschiedenis, met name afkomstig uit Suriname en de Antillen.

De Veiligheidsindex van 2016 laat zien dat de Beverwaard objectief gezien gemiddeld scoort op het gebied van fysieke veiligheid (bestaande uit diefstal, geweld, inbraak, vandalisme en overlast), vergeleken met Rotterdam in haar geheel, maar dat de veiligheidsbeleving van bewoners achterblijft (een score van 89 t.o.v. de objectieve fysieke index van 98), en daarmee substantieel onder het gemiddelde van 111 ligt¹ (Wijkprofiel Rotterdam, 2016). Groter is de objectieve achterstand op het gebied van Voorzieningen (o.a. winkels, eerstelijnszorg, speeltuinen), en Leefomgeving (bestaande uit buurtcontacten, passende huisvesting en laagdrempelige hulp op het gebied van Jeugd en Gezin binnen redelijke afstand), waarop Beverwaard resp. 62 en 79 punten scoort vergeleken met Rotterdamse gemiddelden van 99 en 93 in het jaar 2016 (Wijkprofiel Rotterdam, 2016).

¹ De waarden van de verschillende indexfiguren staan ten opzichte van het Rotterdamse gemiddelde in 2014, die op waarde '100' gezet is.

Dataverzameling

De data waarop dit rapport is gebaseerd bestaat uit 28 interviews die in de periode september tot november 2017 zijn afgenomen door de hoofdonderzoeker. De onderzoeker interviewde gedurende deze periode 5 lokale politici, 7 ambtenaren, 13 bewoners, en 3 verstrekkers van maatschappelijk- en/of welzijnswerk in de wijk. De meeste interviews zijn afgenomen in buurthuis de Focus, en een klein deel is afgenomen in kantoorruimtes, cafés, en bij een aantal deelnemers thuis.

De onderzoeker maakte gebruik van twee ‘open’ vragenlijsten: een voor bewoners en een voor politici, ambtenaren, maatschappelijk werkers en welzijnswerkers. Deze vragenlijsten gaven een basisstructuur aan de interviews, maar gaven ook ruimte aan deelnemers om zelf onderwerpen aan te dragen. De hoofdlijn van het interview bestond uit de volgende punten: de wijk Beverwaard, de Gemeente Rotterdam, de protesten tegen het AZC, immigratie, Nederlandse media, sociale media en ten slotte de lokale en landelijke politiek. De volgorde waarin deze punten werden besproken verschilt per interview.

Naast het afnemen van interviews bracht de onderzoeker gemiddeld twee dagen per week door in de Beverwaard, waar zij onder andere vrijwilligerswerk heeft gedaan voor ‘Mama Silly’, een vergadering van de AZC Beheercommissie heeft bijgewoond, en heeft deelgenomen aan een rondleiding op het AZC-terrein.

Analyse

De analyse van de verzamelde interviewdata is uitgevoerd met behulp van ‘Provisional Coding’ (Saldana, 2013), een coderingsprocedure waarbij een ‘beginlijst’ van verwachte relevante thema’s voor de aanvang van de dataverzameling wordt opgesteld, en die gedurende de dataverzameling en analyse wordt bijgesteld en aangevuld. De eerste ronde van de analyse is ten tijde van het samenstellen van dit rapport uitgevoerd, en geeft een overzicht van de meest belangrijke thema’s die uit de data voortkomen, die u kunt teruglezen in deel vier van dit rapport.

4. Resultaten

Uit de interviewdata kwamen drie algemene thema’s voort, die ieder een aspect van de bezwaren samenvatten die bewoners van de Beverwaard hebben geuit jegens de besluitvorming, communicatie en komst van het AZC in de wijk. Het doel is hier om de subjectieve beleving van bewoners in kaart te brengen die de komst van het AZC als *negatief* hebben ervaren. Dit betekent niet dat dit rapport een representatief beeld schetst van *alle* verschillende meningen over het AZC

die in de buurt aanwezig zijn, aangezien een substantieel deel van de wijk zich positief of neutraal lijkt op te stellen tegenover de komst van het AZC. Desalniettemin leeft de negatieve beleving van de komst van het AZC nog steeds onder een deel van de bewoners. Daarbij is het zo dat zelfs personen die zich grotendeels positief uitlaten over het AZC, ook bezwaren uitspreken ten opzichte van het besluitvormings- en communicatieproces, of de Gemeentelijke aanpak van sociaaleconomische problematiek in de wijk. Dit onderzoek doelt er niet op om te beoordelen of alle genoemde bezwaren 'terecht' te noemen zijn, maar heeft als uitgangspunt om de negatieve reactie op het AZC beter te begrijpen door de meest belangrijke zorgen en argumenten samen te vatten. Al met al wijzen de onderstaande drie thema's op bezwaren die leven onder bewoners met betrekking tot niet alleen het AZC, maar vooral ook de bredere problemen die mensen in de wijk ervaren.

4.1. Materiele situatie en bestaande sociaal-maatschappelijke problematiek

Het eerste, en tevens een van de meest grote bezwaren uitgesproken tegen de komst van het AZC in de Beverwaard is de huidige 'kwetsbare' status van de wijk. Vaak genoemde problemen zijn schuldenproblematiek, werkloosheid en een scala aan andere sociaal-maatschappelijke aandachtspunten in de wijk, zoals schooluitval, verslaving of psychologische problemen. Door de beleving van deze huidige problematiek, was men van mening dat de buurt niet in staat was om het AZC in de bestaande omgeving op te vangen.

Niet alleen gedurende de 'tentbijeenkomst' op 15 oktober 2015, waarin het besluit om het AZC in de Beverwaard te plaatsen werd uitgelegd door Burgemeester Aboutaleb, maar ook in individuele gesprekken, komt de persoonlijke situatie van bewoners van de Beverwaard vaak naar voren wanneer het AZC ter sprake komt. Dit wijst erop dat persoonlijke materiele omstandigheden van bewoners van de Beverwaard een sterke onderliggende rol hebben gespeeld in het verzet tegen de komst van het AZC.

Mensen in verschillende omstandigheden hebben aangegeven zich niet voldoende geholpen te voelen door de Gemeente Rotterdam, of de Nederlandse overheid. De vergelijking tussen de persoonlijke situatie en die van asielzoekers wordt al snel getrokken, bijvoorbeeld met betrekking tot wekelijks leefgeld (wanneer het gaat om personen in de schuldsanering), donaties van kinderfietsen, de aanwijzing van een sociale huurwoning, of simpelweg zorgen om vaste lasten. In sommige gevallen leidt dit zelfs tot het letterlijk vergelijken van boodschappentassen in de supermarkt, volgens een geïnterviewde ambtenaar:

“...ik zal het eigenlijk nooit – een voorbeeld nooit vergeten, een meneer die echt heel geëmotioneerd was, die zei ‘ja mevrouw, ik zie die mensen allemaal lopen’ - er zaten toen nog, er was toen überhaupt nog geen asielzoeker in Rotterdam, want dat hele complex stond er nog niet – maar ‘ik zie ze dan lopen met hun grote tassen van de LIDL, en mevrouw, weet u hoe groot mijn tas is als ik van de voedselbank kom? Nou die is een stuk kleiner.’ Nou dat is natuurlijk een heel prangend beeld van de zorgen die iemand heeft, want iemand die zelf naar de voedselbank moet gaan, die heeft wel een probleem.”

Het is hierbij belangrijk om te noemen dat niet álle vergelijkingen op waarheid berust zijn, en soms zijn gebaseerd op rondgaande geruchten en onwaarheden, bijvoorbeeld over gratis luxe tandartsbehandelingen voor asielzoekers, grote geldbedragen, of verhalen over *flatscreen* TV's in AZC-woningen.

Al met al leeft er een sterk gevoel van ‘oneerlijkheid’ onder een deel van de inwoners van de Beverwaard dat zich heeft uitgesproken tegen het AZC. De persoonlijke problematiek die men noemt is vaak diepgaand en meervoudig, en de aanwezigheid van het AZC in de nabije omgeving versterkt het gevoel dat men niet voldoende geholpen wordt (gebaseerd op het beeld dat anderen, zoals asielzoekers, wél geholpen worden). De emotie waarmee deze gevoelens worden uitgesproken is vaak duidelijk aanwezig, wat ook door verschillende personen werd aangegeven als een belangrijke factor in de communicatie met de Gemeente Rotterdam. Een bewoner zei bijvoorbeeld:

“Nou, op het gegeven moment had de Gebiedscommissie - mochten er mensen komen met allemaal vragen. Er waren bijna 50 vragen. Die gingen naar het Stadhuis, en het Stadhuis heeft die vragen beantwoord, en teruggestuurd (...) op het Stadhuis, daar zitten dan speciaal een paar ambtenaren, die daar speciale antwoorden gaan opgeven. Dat waren antwoorden waar je niks mee kan, maar ook antwoorden waar geen gevoel in zit.”

Kortom, de beleving van een kloof tussen de emoties van bewoners, en de bureaucratische respons van de Gemeente wordt gezien als een punt dat de communicatie frustreert, en voor sommige bewoners een nog sterker gevoel van onbegrip creëert.

Naast persoonlijke situaties wordt ook de geschiedenis van de wijk vaak genoemd als aandachtspunt, vooral met betrekking tot criminaliteit en gevoelens van onveiligheid. De komst van het AZC leek voor sommige bewoners in het begin een soort ‘djà vu’ belevenis te zijn. Hierbij doelden zij op een gevreesde herhaling van de retorische ‘invasie’ of ‘golf’ van nieuwe bewoners in de jaren '80, die destijds zorgden voor een sterke toename van criminaliteit in de wijk. Hoewel het lage aantal incidenten in het AZC deze zorg grotendeels hebben weggenomen (*Een half jaar AZC Rotterdam, 2017; Een jaar AZC Rotterdam, 2017*), leeft het negatieve imago van de wijk in hun beleving voort. Er

bestaat spanning rondom de term ‘achterstandswijk’, en de bijnaam ‘afvoerputje’ van Rotterdam viel vaak in gesprekken met bewoners. Het eerdergenoemde verschil tussen de objectieve huidige veiligheid van de wijk en de subjectieve veiligheidsbeleving van bewoners laat dit sentiment duidelijk zien. Hoewel bewoners graag meer gemeentelijke aandacht voor de verbetering van de wijk zien en hierbij zelf de term ‘achterstandswijk’ aandragen, bestaat er tegelijkertijd een gevoel van frustratie over de negatieve beeldvorming, en stigmatisering van de wijk in de media en in de politiek:

“Kijk, de media was natuurlijk prachtig aanwezig toen met die tent, ja de ME, en er was bonje, dus ja dan komen ze in grote getalen, want er gebeurt wat in die Beverwaard. 'Ja die Beverwaard is (...) altijd een rotwijk geweest'. Zo wordt er eigenlijk een wijk weggezet - gewoon heel negatief eigenlijk, terwijl het eigenlijk helemaal niet zo is.”

Ondanks, en wellicht dankzij het roerige verleden van de wijk, en het ‘dorpse’ karakter van het gebied, bestaat er wel een sterk gevoel van sociale cohesie onder een groep actieve bewoners. Als er gevraagd wordt naar de positieve aspecten van het wonen in de Beverwaard, wordt vaak het ‘ons kent ons’ gevoel genoemd, en de organisatie van een aantal jaarlijkse evenementen door een groep bewoners die zich inzetten voor de wijk, zoals het Sinterklaasfeest en het Halloweenfeest. Ook wordt vaak gewezen op het feit dat men elkaar helpt met financiële en sociale problemen, en dat bewoners het gevoel hebben dat ze terug kunnen vallen op een netwerk van mensen. Zonder dit gevoel van saamhorigheid waren de protestacties tegen het AZC niet in deze vorm tot stand gekomen, werd door een aantal geïnterviewden beweerd:

“Er zijn problemen in de Beverwaard, zeker, maar tegelijkertijd is het ook een wijk waar ontzettend veel sociale cohesie is, want als dit een wijk was geweest met minder sociale cohesie, was dit [de AZC-protesten] waarschijnlijk ook niet gebeurd. Mensen zijn wel in staan om elkaar te vinden, en gemeenschappelijk voor hun belangen op te komen.”

Al met al spelen persoonlijke verhalen over armoede en achterstand, een gevoel van oneerlijkheid, en de roerige geschiedenis van de Beverwaard een grote rol in de beweging tegen de plaatsing van het AZC in de Beverwaard. Het is belangrijk om hierbij te vermelden dat het overgrote deel van de geïnterviewde bewoners hun ontevredenheid niet richten op de asielzoekers, maar vooral op instanties die zij verantwoordelijk achten voor de oneerlijke verdeling van middelen, zoals de Nederlandse overheid of welzijnsorganisaties.

4.2. Beleving van gebrek aan democratisch zeggenschap

Het tweede thema dat in gesprekken veelvuldig aan bod kwam is het gebrek aan democratisch zeggenschap dat bewoners van de Beverwaard ervaren, niet alleen met betrekking tot het AZC maar ook in een algemenere zin. Bestaande literatuur over betrokkenheid van burgers in besluitvorming wijst op een vrij grote kloof tussen de verwachtingen van lokale overheid en burgers over de vormgeving van projecten die burgers inspraak geven in lokale besluitvorming. Waar overheden betrokkenheid vertalen naar het consulteren van bewoners, verwachten burgers een actievere rol in het vormgeven van hun leefomgeving (Stewart & Lithgow, 2015).

Aangezien het besluit om het AZC in de Beverwaard te plaatsen is genomen zonder inspraak van bewoners van de Beverwaard, leden van de Gebiedscommissie of ambtenaren werkzaam in het gebied, heeft dit geleid tot een soortgelijke spanning tussen de verwachtingen van bewoners en het daadwerkelijke besluitvormingsproces. Ook ambtenaren werkzaam in het gebied, en leden van de Gebiedscommissie IJsselmonde hebben aangegeven dat zij in hun ogen betrokken hadden moeten worden in het proces. Daarmee hadden zij het een vorm kunnen geven die beter bij de huidige bewoners past, en hadden kunnen helpen om de boodschap zachter te laten landen in de wijk.

Aangezien er al uitgebreid onderzoek is gedaan naar het diepgaande conflict in de voormalige Gebiedscommissie (2014-2018) naar aanleiding van de komst van het AZC, zal daar in dit rapport niet op ingegaan worden. Wel zal het kort samenvatten wat de effecten hiervan waren op hun rol als ‘ogen en oren’ van de Beverwaard (en uiteraard het gehele gebied IJsselmonde). Kort gezegd heeft het conflict in de Gebiedscommissie geleid tot het wegnemen van hun Collegebevoegdheden, en daarmee hun zeggenschap over de financiering van plaatselijke bewonersinitiatieven. Wel waren zij nog steeds bevoegd om ongevraagde adviezen uit te brengen aan de Raad, wat door een aantal leden van de voormalige Gebiedscommissie als een tamelijk ineffectief middel wordt gezien:

“...wij als Gebiedscommissie kunnen het eens zijn van nou luister, wij hebben bewoners gesproken, ze zijn redelijk eensgezind, de algemene mening is dat het wel moet gebeuren, maar wij in de Gebiedscommissie IJsselmonde hebben geen bevoegdheden. Dus wij kunnen wel advies geven, dan kunnen ze daar, kunnen ze zeggen van ‘ja, leuk’, hup, zo de papierversnipperaar in. Dan wordt er dus niks mee gedaan. (...) En ook toen we bevoegdheden hadden, heeft het voor mij eigenlijk niet echt gevoeld alsof we... echt iets in de pap te brokkelen hadden.”

De ‘machteloosheid’ van de Gebiedscommissie lijkt te bewoners niet te ontgaan, zeker in vergelijking met het voormalige Deelgemeentebeleid. Ook in de AZC-discussie waren bewoners bij aanvang gefrustreerd, omdat de verwachting was dat de Gebiedscommissie in staat zou zijn om het besluit van de Raad en het College ongedaan te maken: *“Ja en dat was ook het nare, een beetje van de AZC-*

situatie, dat je eigenlijk - je was eigenlijk de katvanger van de Gemeente. De Gemeente had het besloten, (...) en de Gebiedscommissie, die ving hier de klappen op. Want hier zaten 200 mensen op de tribune.”

Een van de grote bezwaren tegen het AZC die genoemd zijn in gesprekken richten zich voornamelijk op de gekozen communicatiestrategie van de Gemeente Rotterdam, te beginnen met de ‘tentbijeenkomst’ op 15 oktober 2015. De boodschap dat het besluit al genomen was, en bewoners daarom geen inspraak hadden maar alleen vragen mochten stellen, viel slecht in een wijk waar al een sterk gevoel van scepsis bestond tegenover lokale en landelijke politiek. ‘Democratie’ wordt gezien als een leeg concept, want politici luisteren niet naar het volk, is de gedachte.

“...maar ik heb niks met de politiek, helemaal niks. Ik vind het allemaal een poppenkast, alles is hetzelfde. Je gaat wel stemmen, maar ze weten al ruim van tevoren wie het gaat worden. Dus - ja, nee. Ik heb niks met de politiek. Ik weet er wel best wel veel over maar - ik heb ook nooit gestemd, ga ik ook nooit doen.”

“Wij hebben sowieso al geen zeggenschap erover. Wij als burgers moet alles accepteren wat de regering hier - maar democratie vind ik - de afgelopen 20 jaar, is ver te zoeken hier in dit land. We kunnen wel stemmen, maar of er echt naar je geluisterd wordt, dat geloof ik niet.”

Daarnaast werd de keuze voor de tentbijeenkomst op verschillende manieren als ‘onhandig’ of ‘ongepast’ gezien. Bewoners waren op de hoogte gesteld van de komst van het AZC, en de tentbijeenkomst door middel van een brief, die verschillende bewoners aangaven niet te hebben ontvangen. Daarnaast bleek de tent te klein voor de grote toestroom bewoners, waardoor een deel van de genodigden buiten de tent stond en daarmee ook niet de gelegenheid had om vragen aan de Burgemeester stellen. Ook werd de aanwezigheid en het ingrijpen van de ME als ‘provocerend’ ervaren, en sprak men met verontwaardiging over de hoge boetes die jonge protestanten na hun arrestatie werden opgelegd. Niet alleen bewoners, maar ook politici en ambtenaren bekend met het gebied hebben zich uitgesproken tegen de keus van deze vorm van informatievoorziening, en menen dat een andere, inclusievere aanpak wellicht tot minder confrontatie had geleid. De ‘rondetafelgesprekken’ die na de tentbijeenkomst werden georganiseerd leidden tot gemengde reacties, waarbij een deel van de geïnterviewden zich negatief uitspraken over het in hun ogen sterk geregisseerde karakter van deze avonden.

Het Gemeentelijk besluit om 9 ton te investeren in de Beverwaard, ter compensatie voor de extra 600 AZC-bewoners die gebruikmaken van de lokale voorzieningen, kwam ook ter sprake in een aantal

interviews. De geïnterviewden die dit onderwerp aandroegen interpreteerden deze investering op twee manieren die soms overlaptten. Enerzijds meende men de investering niet terug te kunnen zien in de buurt, en anderzijds zagen zij het kortgezegd als ‘omkoperij’:

“Dan worden er kadootjes gegeven, en daar zitten de mensen dan niet op te wachten. Dat bevordert dan niet het vertrouwen zeg maar. (...) Nou dan voel je je een beetje omgekocht natuurlijk. (...) ik bedoel op het eerste moment splits je een wijk een AZC door de maag, en om dan de pijn te verzachten ga je dan een paar ton investeren in de wijk, en er komt hier een hekje, en hier komt wat nieuwe verf op het pand. Dat is een doekje voor het bloeden, zeg maar. Dat hebben mensen dan wel weer haarfijn door.”

Al met al heeft een deel van de bewoners van de Beverwaard niet alleen de komst van het AZC, maar vooral de communicatiestrategie van de Gemeente als negatief ervaren. Het idee dat zij niet gehoord zijn in het besluitvormingsproces leeft onder een deel van de bewoners, ook onder sommige bewoners die anderzijds weinig bezwaren hebben tegen de plaatsing van het AZC.

4.3. Geschiedenis van een multiculturele wijk

Het laatste thema dat in interviews naar voren kwam was identiteit en etniciteit in de multiculturele omgeving van de Beverwaard, en Rotterdam in haar geheel. Hoewel de wijk aan de ene kant werd omschreven als een omgeving met vrij grote sociale cohesie, gaven bewoners ook aan dat er in hun ogen nog steeds segregatie bestaat tussen het blanke Nederlandse deel van de inwoners, en de groep voornamelijk Surinaamse en Antilliaanse inwoners met een migratieachtergrond. Veel bewoners geven een duidelijke scheiding aan tussen het overwegend blanke deel van de wijk dat bestaat uit koopwoningen, en het overwegend Surinaams-Antilliaanse deel dat bestaat uit sociale huurwoningen. Met betrekking tot het AZC is er ook een verschil te zien tussen deze twee groepen: de groep bewoners die zich uitgesproken negatief uitliet over het AZC bestaat voornamelijk uit blanke bewoners. De geïnterviewde Surinaamse en Antilliaanse bewoners omschrijven zichzelf (en worden in het algemeen omschreven door andere bewoners) als positief tot onverschillig ten opzichte van de nieuwe groep bewoners in het AZC: *“Maar ik ben dan gewoon - ja neutraal, ik dacht van ‘als ik moet vluchten uit een land, zou ik ook graag hier naartoe willen komen’.”*

Toch waren er wel wat alternatieve geluiden te vinden ten opzichte van deze overwegend positief-onverschillige houding, en meende vooral de uitgesproken tegenstanders van de komst van het AZC dat er ook veel tegenstanders onder de Surinaamse en Antilliaanse bevolking waren. Ook Islamitische bewoners waren niet allemaal even positief over de komst van het AZC, volgens een deelnemer aan het onderzoek:

“Ja, ik denk in de voor- en tegenstand - dat je een beetje de Islamitische achtergrond had, en ook mensen met een Islamitische achtergrond zagen het niet helemaal zitten hoor, het AZC. Want die hadden meer zoiets van - ook waren daar mensen onder die dachten van 'ja dat is wel lekker, dadelijk gebeurt er wat met zo'n meissie, word ik er ook op aangekeken'. (...) Weet je, die hadden ook zoiets van alles wat gebeurt, hebben wij dus allemaal als Moslim gedaan dadelijk, en niet alleen als vluchteling.”

Angst voor mannelijke, Islamitische vluchtelingen in het bijzonder was inderdaad sterk aanwezig bij aanvang van de protestbeweging tegen het AZC, wat voor een groot deel gebaseerd was op verhalen in de media, die werden gedeeld op Facebook. Nu is gebleken dat het AZC al bijna twee jaar voor geen problemen heeft gezorgd op dit gebied, is deze angst grotendeels weggezaakt, en geven bewoners toe dat deze gevoelens achteraf gezien niet realistisch waren. Wel geven geïnterviewde bewoners, ambtenaren en politici aan dat zij sterk geloven dat er ‘maar iets hoeft te gebeuren’ om de vlam weer in de pan te laten slaan in de wijk. Het AZC wordt scherp in de gaten gehouden, en het vermoeden dat er informatie wordt achterhouden bestaat nog steeds onder een groep bewoners. Het uitzetten van een asielzoeker die problematisch gedrag vertoonde, liet bijvoorbeeld inderdaad weer ‘de vlam in de pan slaan’, en leidde onmiddellijk tot kritische vragen en wantrouwen onder bewoners.

Uit verschillende gesprekken werd duidelijk dat negatieve gevoelens ten opzichte van het AZC ook te maken hadden met bestaande spanningen en angst voor de Islam in Rotterdam. In sommige gevallen ging het gesprek naadloos over van asielzoekers tot onderwerpen als Marokkaanse hangjongeren en zorgen over de Islam. In dit soort gevallen bleek dat er een sterk verband bestaat tussen bestaande negatieve stereotypering van etnische minderheden in de stad, en de angst over de komst van asielzoekers. Het is belangrijk om dit soort negatieve beelden te contrasteren met feitelijke informatie (bijvoorbeeld onderzoek waaruit blijkt dat AZCs in Nederlandse gemeentes geen toename in criminaliteit veroorzaken, zie RTV Rijnmond, 2018), om stigmatisatie van etnische minderheden tegen te gaan en sociale cohesie te bevorderen.

Hoewel onderwerpen als etniciteit en religie in een stad als Rotterdam altijd complexe vraagstukken zijn, zoals hier ook het geval is gebleken, geven veel bewoners aan dat dit voor hen van secundair, of zelfs van weinig belang was met betrekking tot het AZC. Angst voor criminaliteit en zedenmisdrijven lijkt in mediabeeldvorming een belangrijke factor te zijn in het mobiliseren van bewoners tegen het bouwen van een AZC ‘in hun achtertuin’. Toch geven bewoners van de Beverwaard aan (wellicht retrospectief) dat dit voor hen niet de voornaamste reden was om zich uit te spreken tegen de komst

van het AZC, maar dat gevoelens van achterstand, oneerlijkheid en een gebrek aan inspraak hun drijfveer waren om te protesteren.

5. Beleidspunten

Gemeentelijke beslissingen op het gebied van asiel en integratie komen tot stand door afwegingen tussen veel verschillende belangen, en een *'one fits all'* aanpak is dan ook nooit mogelijk. Wel geven de bovenstaande bevindingen inzicht in hoe de Gemeentelijke besluitvorming en communicatie is ontvangen door (een deel van de) bewoners van de Beverwaard, en een aantal lokale ambtenaren en volksvertegenwoordigers. Op basis van deze inzichten zijn drie aandachtspunten geformuleerd, die zich richten op hoe een beslissing als de plaatsing van een AZC gecommuniceerd kan worden naar bewoners, en hoe bewoners (waar mogelijk) meegenomen kunnen worden in dit proces.

5.1. Emotie en rationaliteit

Allereerst bracht de interviewdata naar voren dat bewoners een kloof tussen hun eigen emotionele argumenten, en de rationele respons van de Gemeente ervaren. Bewoners vonden dat er geen 'echte' dialoog ontstond, en zij voelden zich hierdoor grotendeels niet gehoord.

Onderzoek naar soortgelijke hoogoplopende conflicten in stedelijke gebieden met betrekking tot spanningen tussen etnische groepen, en/of 'angst voor een onbekende nieuwkomer', onderschrijft het belang van het erkennen, en de ruimte geven voor emoties en persoonlijke verhalen (Baum, 2000; Forester, 1999; Sandercock, 2000). Sandercock (2000) stelt een tweedelige aanpak voor, waarin een professionele moderator eerst een aantal aparte meetings houdt met elk 'kamp' van een conflict, om uit te spreken wat de bezwaren zijn, en voldoende aandacht te geven aan persoonlijke verhalen en emoties die daarvan de drijfveer zijn. Na deze voorbereidingsperiode worden de verschillende groepen samengebracht om deze gevoelens naar elkaar uit te spreken, zonder angst voor repercussies of directe tegenspraak (Sandercock, 2000). Het faciliteren van een proces waarin mensen zich kunnen uiten, en waar emoties en persoonlijke verhalen de ruimte krijgen en erkend worden, leidt tot een afname van frustratie en negativiteit, en creëert een opening naar beter wederzijds begrip.

5.2. Lokale partners

Zoals eerder beschreven in dit rapport, werden bewoners en ambtenaren in de Beverwaard en IJsselmonde bijna tegelijkertijd geïnformeerd over het besluit om een AZC in de Beverwaard te plaatsen, en waren niet betrokken bij het besluitvormingsproces. Aangezien deze ‘overval’ strategie sterke negatieve reacties opriep bij bewoners, ambtenaren en politici, is het betrekken van lokale partners een overweging die in de toekomst wellicht voor een positievere ontvangst kan zorgen. Bewoners en ambtenaren benadrukken allebei dat er in de Beverwaard een sterk netwerk tussen de lokale ambtelijke organisatie en bewoners bestond in de periode voordat het AZC werd gebouwd. De bestaande vertrouwensband tussen ambtenaren en een aantal prominente bewoners en/of ondernemers in de Beverwaard had een basis kunnen leggen voor wederzijdse informatievoorziening, en een voorbereidingsproces om de hele groep bewoners te informeren.

Het feit dat welbekende ambtenaren met een sterke band met de wijk geen rol hadden in het besluitvormingsproces, en net zo verrast waren als de bewoners door het bericht dat er een AZC in de Beverwaard geplaatst zou worden, heeft volgens geïnterviewde ambtenaren en bewoners afbreuk gedaan aan het opgebouwde vertrouwen in de lokale ambtenarij en de Gemeente Rotterdam. Hoewel de grote tijdsdruk in het besluitvormingsproces het betrekken van lokale partners in dit geval belemmerde (vanwege de urgente vluchtelingencrisis en het gebrek aan opvanglocaties), gaven bewoners en ambtenaren aan dat een gezamenlijke strategie waarin lokale partners waren betrokken, voor een ‘zachtere’ landing had kunnen zorgen.

5.3. Feit en fictie

Zoals genoemd in de resultaten, leidden hardnekkige geruchten soms tot onnodige angst, frustratie en boosheid onder bewoners. Hoewel het enerzijds belangrijk is om ruimte te geven voor emotie zoals beschreven in punt een, is het ook van groot belang om feit en fictie duidelijk van elkaar te onderscheiden en dit te communiceren naar bewoners. De Gemeente Rotterdam heeft dit proactief opgepakt voor het opzetten van de Beheercommissie nog voor het begin van de bouw van het AZC en de verspreiding van nieuwsbrieven. Ook het COA heeft hier actief aan bijgedragen door het uitnodigen van bewoners en organisaties voor rondleidingen over het terrein, zodra dit geopend was. Wel blijft de non-transparante aanpak van de Gemeente tijdens het besluitvormingsproces een belemmering voor het herstellen van het vertrouwen onder bewoners, wat aangeeft dat meer transparantie gedurende het gehele proces wellicht van belang is voor effectieve informatievoorziening.

Hoewel de verspreiding van onwaarheden via persoonlijke connecties en sociale media onvermijdelijk blijft, kan dit deels worden opgelost door een communicatiestrategie die rondgaande geruchten oppikt (bijvoorbeeld door middel van een Beheercommissie) en in reactie daarop informatie verspreidt op een manier die als objectief en betrouwbaar wordt ingeschat door bewoners (bijvoorbeeld door middel van een nieuwsbrief). Hierbij is het belangrijk om een balans te vinden die niet overslaat in 'te positieve' berichtgeving, aangezien dit wantrouwen of ongeloof kan stimuleren. Al met al blijkt uit de interviewdata dat de transparantie en proactieve informatievoorziening vanuit de Gemeente en het COA in een later stadium van het proces lijkt te hebben bijgedragen aan acceptatie onder bewoners, hoewel bewoners aangeven dat ook hier nog wat ruimte voor verbetering is.

6. Conclusie

De voorlopige resultaten van dit onderzoek geven aan dat de reacties van bewoners op de komst van het AZC gebaseerd zijn op een drietal kernthema's: de materiele situatie en recente geschiedenis van de wijk, een gevoel van gebrek aan inspraak, en zorgen over identiteit en etniciteit die deels zijn veroorzaakt door negatieve mediaberichtgeving over asielzoekers. Deze drie zorgen zijn uiteraard niet op alle bewoners van toepassing, maar vormden een rode draad door de gesprekken met bewoners, ambtenaren, politici en sociaalmaatschappelijke werkers.

Het is hierbij belangrijk om te vermelden dat bewoners vooral de eerste twee thema's benadrukken wanneer zij hun reactie op de komst van het AZC uitleggen. De negatieve sentimenten die zij uitspreken richten zich slechts in kleine mate op de asielzoekers in het centrum, en grotendeels op politici en de ambtenarij, die zij verantwoordelijk achten voor de 'oneerlijke' verdeling van middelen en hun gebrek aan inspraak. Het beoordelen of deze bezwaren gerechtvaardigd zijn valt buiten de strekking van dit onderzoek, aangezien dit project zich richt op het beter begrijpen en in kaart brengen wat de onderliggende redenen zijn voor bewoners om te protesteren tegen de komst van het AZC.

Desondanks zijn er een aantal factoren aan te wijzen die mogelijk zouden kunnen leiden tot een betere landing van een AZC, en meer betrokkenheid van burgers in de indeling van hun leefruimte. Het gaat hier vooral om ruimte voor het delen van persoonlijke verhalen en emoties, het betrekken van lokale partners met kennis van de buurt, en transparante informatievoorziening.

7. Bronvermelding

- Baum, H. (2000). Culture matters, but it shouldn't matter too much. In: Burayidi, M. (Ed.) *Urban Planning in a Multicultural Society*, pp. Westport, CT: Praeger.
- Cramer, K. J. (2016). *The Politics of Resentment: Rural Consciousness in Wisconsin and the Rise of Scott Walker*. Chicago: The University of Chicago Press.
- Een half jaar AZC Rotterdam (2017). Gemeente Rotterdam. Bron: <https://www.rotterdam.nl/wonen-leven/asielzoekerscentrum/Rapportage-half-jaar-azc-Rotterdam-spread.pdf>
- Een jaar AZC Rotterdam (2007). Gemeente Rotterdam, Bron: <https://www.rotterdam.nl/wonen-leven/asielzoekerscentrum/Stand-van-zaken-augustus-2016-augustus-2017.pdf>
- Forester, J. (1999). *The Deliberative Practitioner*. Cambridge, MA: MIT Press.
- Hancox, D. (2017). From subject to collaborator: Transmedia storytelling and social research. *Convergence: The International Journal of Research into New Media Technologies*, 23(1), <https://doi.org/10.1177/1354856516675252>
- Lub, V. & de Leeuw, T. (2015). Veiligheidsbeleving in Rotterdam: Een onderzoek naar percepties, ervaringen en waardering van beleid. *Bureau voor Sociale Argumentatie*. Bron: <https://www.rotterdam.nl/wonen-leven/veiligheidsbeleving/Veiligheidsbeleving-in-Rotterdam-BSA.pdf>
- Reinders, L. (2015). Reimagining Nieuwland: Narrative Mapping and the Mental Geography of Urban Space in a Dutch Multi-ethnic Neighbourhood. In Fischer-Nebmaier, Berg & Christou (Eds.), *Narrating the City: History, Space and the Everyday*, pp. 97-129. New York: Berghahn.
- RTV Rijnmond (2018, February 1st). 'Niet meer criminaliteit door komst azc'. Bron: <https://www.rijnmond.nl/nieuws/164372/Niet-meer-criminaliteit-door-komst-azc>
- Russel Hochschild, A. (2016). *Strangers in their Own Land: Anger and Mourning on the American Right*. New York: The New Press.
- Saldana, J. (2013). *The Coding Manual for Qualitative Researchers*. London: SAGE Publications Ltd.
- Sandercock, L. (2000). When Strangers Become Neighbours: Managing Cities of Difference. *Planning Theory and Practice*, 1(1), 13-30.
- Stewart, J. & Lithgow, S. (2015). Problems and prospects in community engagement in urban planning and decision-making: three case studies from the Australian Capital Territory. *Policy Studies*, 36(1), 18-34.
- Wijkprofiel Rotterdam (2016). Beverwaard. Bron: <https://wijkprofiel.rotterdam.nl/nl/2016/rotterdam/ijssemonde/beverwaard?t=beverwaard>